

***-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiaz¹**

Beatriz Fernández (UPV/EHU),
beatriz.fernandezf@ehu.es

Josu Landa (Ametzagaiña)
josu@armiarma.com

Beñat Oihartzabal (IKER),
b.oyharcabal@wanadoo.fr

eta Ibon Sarasola (UPV/EHU)
isarasola@euskaltzaindia.net

0. Atarikoak

Euskararen hizkera batzuetan, *-le/-tzaile* eratorpenezko atzizki ezagunaren orde, itxura bereko *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia dago. *-le/-tzaile* eratorpenezko atzizkia dugun kasuetan, eratorritako hitz berriak gehienez ere, barne argumentua jaso dezake (hiztegian edo syntaxian), baina ezin dezake ez datibo sintagmarik, ez postposizio sintagmarik, ez bestelako osagai sintaktikorik erakutsi. Aldiz, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiak ez du itxuraz mugarik honi dagokionez: datibo sintagmak bildu ditzake, askotariko postposizio sintagmak ere bai, adberbio sintagmak eta baita sintaktikoki konplexuak diren bestelako osagaiak ere (mendeko perpausak, esate batera). Lan honetan, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia deskribatu eta analisi posible baterako lehen urratsak egingo ditugu.

1. *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia eta datiboak

Hasi gaitezen, bada, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiaren azterketarekin. Lehenik eta behin, eratorpenezko atzizkiaren ezaugarriak laburbilduko ditugu (1.1); bigarrenik (1.2), inflexiozko atzizkia erakutsiko dugu, datiboen agerpenarekin batera; hirugarrenik, datibo araziak izango ditugu mintzagai (1.3) eta *-zale* hizkia, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizki beraren aldaera dialektala dela erakutsiko dugu azken atalean (1.4).

1.1. *-le/-tzaile* eratorpenezko atzizkia morfologia lanetan

Gràcia *et alia* (2000) lanean, deskribapen zehatz eta osoa dugu eratorpenezko *-le/-tzaile* euskal atzizkiaz. Bi atzizki gabe, atzizki bakarra dela irizten diote egileok. Egileek gure lanari dagozkion alderdiez diotenez, *-le/-tzaile* atzizkiaz eratorritako hitzak adjektiboak dira, nahiz eta tradiziozko gramatikan izentzat ere hartu izan diren eta sarri askotan izenak ere badiren.

Atzizki honen oinarria aditza da, eta beraz, predikatu sortu berriek argumentu egitura dute. Hala, oinarriko aditzaren barne argumentua heredatu egiten dute adjektibo/izen eratorriek, eta argumentu hori bi modutara burutzen dute, ondoko adibideetan ikus daitekeenez:

---

¹ Lan hau prestatu bitartean, asko izan dira gurekin *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiaren inguruan eztabaidatu eta lanean nola edo hala lagundu diguten hizkuntzalariak: Pablo Albizu, Maider Bedaxagar, Arantzazu Elordieta, Ricardo Etxepare, Gabriel Fraile, Patxi Goenaga, Richard S. Kayne, Ane Loidi, Jon Ortiz de Urbina, Ainhoa Otamendi eta Igone Zabala. Eskerrik beroenak eman nahi dizkiegu horregatik. Lanean egon litekeen edozein errakuntzaren erantzukizuna, jakina, gurea baino ez da. Lan hau ondoko instituzioen eta ikerketa proiektuen babesan egin ahal izan dugu: Ministerio de Ciencia e Innovación FFI2008-00240/FILO; Agence Nationale de la Recherche ANR-07-CORP-033, eta Eusko Jaurlaritzaren HM-2009-1-25 eta IT4-14-10.

- (1) a. Diru-emailea
b. Diruaren emailea

(a) adibidean, gai argumentuak (*diru*) ez du determinatzailerik, balio generikoa du eta eratorritako hitza (*emaile*) buru duen hitz elkartu berri baten (*diru-emaile*) osagaia dela diote morfologialariek; (b) adibidean, berriz, gai argumentua eratorritako izenaren modifikatzailea da (*diruaren*), genitibo markak erakusten duenez, eta ez da generikoa.²

Bestalde, *eman* aditza da *emaileren* oinarrian dagoena, alegia, aditz iragankor datiboduna, eta hortaz, egile, helburu eta gai argumentuak dituena. Bada, Gràcia *et alia* (2000: 497) diotenez, hiru argumentuko aditza oinarri duten hitz eratorrietan, datibo argumentua oztopatu egiten da eratorpenean eta ezin daiteke sintaktikoki gauzatu. Horregatik, ez-gramatikala da idazle hauen ondoko adibidea:

- (2) *Elizari diru-emaile

Azkenik, oinarriko *eman* aditzak kanpo argumentu bat ere badu eta bere theta-rola, hots, egilea xurgatu egiten du atzizkiak. Ondorioz, argumentu gune hori ahitu egiten da eta egilea ez da syntaxian gauzatzen. Nolanahi ere, eratorritako hitza adjektiboa denean, orduan, atzizkiak xurgatutako argumentu hori sintaktikoki zertu daiteke, eta kasu horretan, adjektiboak laguntzen duen izena da predikazioaren subjektua.

- (3) Gizon diru-emaile

Halaxe azaltzen digute, gure aldetik oso laburbildurik, Gràcia *et alia* (2000: 23) morfologialariek *-le/-tzaile* atzizkiaren bidezko eratorpenean gertatzen dena.

1.2. *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia eta morfologiaren mugak: datiboen agerpena

Jo dezagun orain itxuraz eratorpen hizki huts bat ez den *-le/-tzaile* atzizkira.

- (4) Zure borondatea da amudioz bethea, / eta **gizonei ontasun komunikatzaile** (EZ *Man* II, 15)³

Balia gaitezen goian eman dugun azalpenaz adibide hau ere aztertzeko: *-le/-tzaile* atzizkia *komunikatu* aditzaren oinarriari gaineratu zaio *komunikatzaile* adjektibo/izen eratorria sortuz. Oinarriko aditza iragankor datiboduna izanik, barne argumentuetatik bat, hots, gaia heredatzen du hitz sortu berriak. Horregatik, hain zuzen, ageri da *ontasun komunikatzaile* segida, gaia (*ontasun*), oinarriko aditzetik heredatu eta syntaxian erakuts dezakeelako. Gai horrek ez du determinatzailerik eta *komunikatzaile* buru duen hitz elkartu berri bat (*ontasun komunikatzaile*) osatu duela pentsa liteke, morfologialarien iritziari jarraituz beti ere.

---

² Generikoa ez dela Gràcia *et alia* (2000) morfologialariek diote. Gure ustez, generikoa ere izan daiteke.

³ Adibideen aipamen bibliografikoa ematerakoan, OEHN erabilitako irizpideei eta laburdurei jarraitu diegu. OEHN ez diren aipamenetarako, ikus lanaren amaieran *Corpuseko aipamen bibliografikoak* izenburuko atala.

Honainokoan, arrunta da adibideak erakusten duena, eta itxuraz, morfologialarien azalpenari ondo lotzen zaio. Alabaina, sintagmaren egitura bereko *gizonei* helburu argumentuari begiratzea besterik ez dago, adibidea berezi bilakatzeko. Goian genioenez, datibo argumentua oztopatu egiten da halako hitzen eratorpenean eta ezin daiteke sintaktikoki gauzatu –horretatik, (2) adibidearen ez-gramatikaltasuna–. Bada, morfologialariek ez-gramatikaltzat jotzen duten (2) adibidea bezalakoxea da, hain zuzen, guk klasikoetan aurkitutako (4) *gizonei ontasun komunikatzaille* egitura. Horrelako egiturak, oker ez bagaude behintzat, ez-gramatikalak dira Hegoaldeko idazleengan, baina han eta hemen aurki daitezke euren erakusgarriak Iparraldekoengan. Oso litekeena da, beraz, euskalki soslaia izatea egitura honek, eta gaur egun bereziki Iparraldeko hizkeretara mugatzea. Dena den, gure corpusean Beriainen adibide batzuk ageri dira, eta horrek ekialdeko hizkeretara begira jartzen gaitu. Beharbada, ekialdeko euskalkien ezaugarria izan zitekeen XVII. mendean, ondoren, ekialdeko hegoaldean nahikoa goiz desagertu bazen ere. Ezaugarriak iraun duen hizkeretan, klasikoetan ez ezik, mende honetan ere jaso daitezke bere testigantzak. Gainerakoan, egitura erakusten duten idazleengan ere, maiztasun txikikoa dirudi, ez erabilera orokortua.

Beste adibide bat ematearren, *emaile* hitza bera dugu ondokoan:

- (5) Oi feniziendarrak, **populu guziei haiñ laguntza emailleak**, bizia ardiets zozuete bi gizonei zoiñek zuen ontasunetik igurikitzen baitute (Dv *Telemake* 107)

Ikusten denez, azken adibidea ere goiko (4) adibidearen kidekoa da: aditzak *-le* hizkia du, osagarria ere (*laguntza*) ageri da, eta osagarriaz gain, *populu guziei* helburu argumentua ere zertzen da sintaktikoki perpausean.

Gai argumentua genitiboaz markatzen duten adibideak ere badira, ezusteko datiboarekin batera:

- (6) Eta ziraden Maria Magdalena eta Ioana eta Maria Iakesen ama, eta berze hekin ziradenak, **gauza hauen Apostoluei erraileak** (Lç Lc 24, 10)

Adibide klasiko hauetan guztietan, beraz, oinarriko aditzak (*komunikatu*, *eman*, *erran*) dituen barne argumentu biak jasotzen dira egituran eta ez gaia bakarrik. Ez dakigu morfologialariek esango ote luketen datibo argumentua itxuraz heredatu egin duela eratorritako hitzak, eratorpenean zehar oztopatu beharrean.⁴ Nolanahi ere, sintaxilarien ikuspuntutik, hitz sortu berri huts baten muga morfologikoak gainditu eta ezinbestean sintaxira lerratzen gaituen fenomeno bat dago bertan, zeren sintaktikoki segida konplexuak baitira, edo halakoxeak iruditzen zaizkigu guri behintzat, *-le/-tzaile* atzizkiak hemen jasotzen dituenak, eta ez morfologikoki nola edo hala heredatutako argumentu soilak. Aurrerantzean, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia deituko diogu honi, ohiko eratorpen atzizkitik bereiztearren.

- (7) a. Gerla denboran, **Alemaneri ihardokitzaille** bezala arrastatua izana zen eta Auschwitz-eko herio-kanpo deitoragarri hartarat eremana (Herr 2006-05-11, 3)
b. **Irabazleeri xapelaren emaile**: Mixel Xalbador. (Herr 2009-06-04, 3)

---

⁴ Igone Zabalak adierazi digunez, bai, datibo argumentua heredatu duela esan liteke, baina azaldu beharko litzateke orduan nola jasotzen duen datibo kasua hala markatutako argumentuak.

- c. Basurdiaren ondetik, **errekolteri desmasia haundienen egilia**: azkona (GaztAlm 1934, 50)
- d. Dio apezak erran duela peredikian badirela bi bandera, bat satanena, errepublikanoen aldeko botz emailena, bertzea Jesusena, bozkazaile xuriena; **justiziari apez salatzaile** diren girixitinoek bekatu egiten dutela; ez direla apezpikuari buruz baizik gaten ahal; ez duela axolarik, ez salatzez, ez inkestez; paga kentzen badakote, ohointza eginen dutela bigarren aldikotz; ez duela horren beharrik bizitzeko, futitzen dela. (*Le Réveil Basque* 1889-11-24 in XArb Xuri 101)
- e. Oi lore haidur beldurgabea! **Neguari biak-hordago egilea!** Hi hiz eta gure biziaren miraila (Etxam *Urtzo* 195)

1.3. **-le/-tzaile** inflexiozko atzizkia arazleari gaineraturik eta datibo araziak

Deskribapena zehaztuz joateko, ikus ditzagun orain *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia arazleari gaineratzen dioten zenbait adibide. Aparteko atal bat eskaini diegu arazleaz osatutako adibideoi, bereziki egitura hauetan agertzen den datiboaren nolakotasuna zein den ikustearren.

- (8) a. Pharkatzen dit etsaier, **eni sofri-erazler** (Etch 146)
- b. Iainko **iborziriari oihu eragillea**, / othoi urrikal bekizu ene auhen tristea (*EZ Man* II 111)
- c. O longoiko **haizeari bide eragillea**, arren tormentari ather diozozu kolpea (*EZ Man* II 147)
- d. Ai gorputz traidore, **horrenbertze Jaunari damu**, eta **hanbat kalte nerorriri erakharle eta eragile** izatu haizena; herorrek egina, herorrek paga dezakala (*DV LEd* 84)⁵

Adibide hauetan, edo *arazi* bera dugu (*sofri-erazle*) edo *-ra-* arazlearen erroa, oinarriko aditz erroari gaineraturik arazle sintetikoan (*egin > eragin*, *ekarri > erakarri*). Bestalde, datibo argumentuetatik batzuk arazi garbi samarrak dira (*eni sofri-erazler* segidan, *eni* adibidez, edo *iborziriari oihu eragillea* segidan, *iborziriari*); beste batzuek, berriz, helburu dirudite (*nerorriri*, esaterako, *nerorriri erakharle eta eragile* segidan). Hortaz, ez dirudi helburu soilak direnik egitura hauetan ager daitezkeen datiboak. Ikus daitezkeenez, araziak ere ageri dira bertan.

Nabardurak nabardura, goian morfologialarien eskutik eman dugun azalbide bera eman genezake adibide hauezaz ere. Morfologia hutsaren ikuspuntutik esan genezake barne argumentuaren gai theta-rola heredatzen dutela hitz eratorri berriek (*eragille*, *erakarle*) eta hitz elkartu moduko segidak sortzen dituztela ondoren (*oihu eragille*, *bide eragille*, *kalte erakharle...*). Alabaina, morfologia hutsak ezin lezake datibo argumentuaren agerpena azaldu (*iborziriari oihu eragille*, *haizeari bide eragille...*), esan nahi ez balu, behintzat, datibo argumentu hori ere gaia bezalaxe heredatu egin dela eratorpenean zehar, eta horrek are zailago dirudi arazi baten kasuan, helburu batenean baino. Berrito ere, morfologiak ezartzen dituen murriztapenetatik aske

---

⁵ Hona hemen jatorrizko testua itzulpenarekin erkatu nahi duenarentzat: *Ah gorputz traidore orrenbeste Jaunaren ofensa, ta nire calte ecarri, ta eragin didana* (Cb Eg III 41).

dagoen hizkia dirudi *-le/-tzailek*: ez eratorpenezko atzizki arrunt samarra, ez bada inflexiozko atzizki bat.

Inflexiozko atzizkia delako hipotesia indartzen du adibide hauen konplexutasun sintaktikoak. Ikusi besterik ez dago azken (d) adibidea horretaz jabetzeko. Konplexutasun horren erakusgarrietatik batzuk baino ez dira datibo sintagma bera, gaia den sintagman tartekatzea hiperbaton batez *–horrenbertze Jaunari damu–* edo gaiaren eta *-le* atzizkidun hitzaren artean kokatzea *–hanbat kalte nerorriri erakarle–*. Ikusiko ditugu geroago egituraren konplexutasun sintaktikoaren beste erakusgarri batzuk. Hori baino lehenago, ikus ditzazun orain *-zaleren* agerpenak, *-le/-tzaile* hizkiaren aldaera bat besterik ez denarenak.

1.4. *-zale* berdin *-le/-tzaile*

-le/-tzaile atzizkiak *-zale* aldaera dialektala erakusten du Iparraldeko hizkeretan, ondoko adibidean ikus daitekeenez:

- (9) Amoina, baita prinzesa eder bat eta handi bat, zonbat indar eta bertute dian eta zonbat linkoak maite dutian amoina egiliak eta hastio **amoinaren beharrari refusazaliak** (Tt *Arima* 117)

OEhk (VII: 133) *errefusatzaille*, *errefusazale* biak dakartza sarrera berean, eta bertan jasotzen den adibidea ere gurea bezalakoxea da:

- (10) **Amoinaren pobriari refusazalia** linkoak punitzen du (Tt *Arima* 93)

Izan ere, *-zale* hau *-le/-tzaile* atzizkiaren aldaera dialektal bat besterik ez da,⁶ eta horregatik agertzen da aztergai dugun egitura berean.

Antzera esan daiteke *barkazale* hitzaz, *barkatzaile* sarrerapean jasotzen dena OEhn (IV: 44).

- (11) Baina zareten elkargana benigno, miseriordioso eta **elkarri barkazale**, Iainkoak Kristez barkatu ukan drauzuen bezala (Lç Eph 4, 32)

Ostean, azken adibide klasikoan, datibo sintagma bat daukagu, hots, *elkarri* bestelako osagarririk gabe. Aditzak, beraz, konfigurazio inergatibo datiboduna du adibide honetan, hau da, ergatibo eta datibo argumentuak biltzen dituen, ez iragankor datiboduna (vs. (9) adibidez) –ikus orobat 1.2–. Beste zenbait kasutan, oinarriko aditza inakusatibo datiboduna da, hots, absolutibo eta datibo argumentukoa, *jarraikizale* biltzen duten ondokoetan esaterako:

- (12) a. **Ezdeuskerier jarraiki zalek**, üzten dizie ürrikia soltazalia (Arch –Ion 2, 9– in BOEs 246)
b. **Jinkuaren legiari jarraikizalen** dohatsütarzüna (Arch –Ps tit 118– in BOEs 216)

Jarraikizalari dagokionez ere, goian *errefusazale* eta *barkazale* formez esandakoa berrets daiteke: *jarraikitzaile*ren hizkera aldaera dela (OEh X: 118).

---

⁶ *-le/-tzaile*ren aldagai hutsa ez den *zale* hizkirako, ikus Perez Gaztelu *et aliaren* (2004) deskribapena.

Bestalde, zeharbidez erakutsi dugunez, askotariko datibo sintagmak aurki daitezke egitura hauetan, eta askotariko konfigurazioak erakusten dituzten aditzei gaineratzen zaie *-le/-tzaile/-zale* sintaktikoa. Itzuliko gara geroago –3.2– gaiaren alderdi honetara.

2. *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiaren aldeko ebidentzia gehiago

Orain arte *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiarekin batera datibo sintagmak agertzen direla ikusi dugu. Atal honetan, inflexiozko atzizki bera daraman egiturak bestelako osagaiak ere jaso ditzakeela erakutsiko dugu: postposizio sintagmak (2.1), aditzondoak (2.2), *-ela* konplementatzailedun perpausak (2.4) eta bestelako mendeko perpausak (2.5). Gai osagarriaren ezaugarriari ere begiratuko diegu (2.3) atalean.

2.1. Postposizio sintagmak

-le/-tzaile inflexiozko atzizkiaz hona ekarri ditugun lehenengo erakusgarrietan, datiboak izan dira gure mintzagai nagusia, berez horiek direlako kuantitatiboki esanguratsuenak egitura honen agerpen guztien artean. Ikusi dugunez, osagarria bera eta datiboz markatutakoa aditzaren barne argumentuak izanik, ez dirudi harrigarria denik datiboak izatea egitura honetan sarrien aurkitzen ditugun osagaiak. Alabaina, ez dira barne argumentuak bakarrik sintaktikoki gauza daitezkeenak *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia buru duen egituran. Izan ere, egitura hauetan, askotariko adjuntuak ere aurki daitezke. Ez dugu zerrenda zehatza egiteko asmorik, horretarako eskura baitauka irakurleak gure corpusa lan honen eranskinean, baina adjunktuen nolakotasunaz eta aldakortasunaz berehala ohar gaitezke ondoko adibide sorta luzea ikusiz. Postposizio sintagmak erakutsiko ditugu lehenik eta adberbioak ondoren.

2.1.2. Soziatiboa

- (13) a. Eta berhezki jatera eman züten Josefî eta **Ejiptar hareki barazkalzaler**, berhezki ere haren anaier (Arch –Gen 43, 32– in BOEs 101)
- b. Haurren urthia beno lehen **bereki eratzaliak**, ithotzen badira (FPrS 26)
- c. **Seroreki aragizko bekatiaren egiliak** (FPrS 25)
- d. **Ezkontze ixil egiliak bere lagüneki** (FPrS 26)

2.1.2. Instrumentala

- (14) a. Txori mota güzietarik bia; ihizi mota güzietarik bia; **herrestaz ebiltzale** mota güzietarik bia; mota güzietarik bia zurekila han sarthüren dira, bizi ahal ditien (Arch –Gen 6, 20– in BOEs 28)
- b. Aizuari gaitzik egin eztieta, eta **lagünez laidorio errailer** behatü eztena (Arch –Ps 14, 4– in BOEs 123)
- c. Iongoiko **hegastinen plumez bestitzaillea**, / alde batetik berzera pasatzeko airea (EZ *Man* II 138)
- d. **Ezpataz hiltzalea**, ezpataz hiltzeko (Lç Decl ã 8v)
- e. Eretako barberaren zaldia, **Gaztalondon gaiaz ebiltzalia**, / hanko zerrallü petan itzalin gordia, / eia nurat jüten zeian bürüzagia, / espadeikük erraiten hik zerbait egia, / primak izanen dik aitarik gabe frütia (Etch 426)

- f. Aurtengo berezitasuna: hegoaldetik jinik, **dailuz edo segaz belar mozleak** ikusiko direla (Herr 2004-07-05, 5)
- g. Franximenteria leher eta zapart; eta oraino zer? Ez ateraldi pollit zerbeit; gure buruzagi, **frantsesez mintzatzaile** jaun bipilak jalitzen dituen egia bizardun hetarik, ez (HU *Kazeta* 370)
- h. Misiolariak etorritz geroztik, hiru errege izan dituzte Abome-n Dahometarrek buru; gizonodol ixurtzaileak eta **dirugosez esklabo saltzaileak** (Iratz *Afrika* 11)
- i. Zeren lanari lotzeko lagunak bazituen, zimarro-ihez ibili zirenetarik; ez ainitz bainan itzal oneko, jeinutsu eta zintzo: Garzia Arze, Baztandar adixkide mina; Diaz de Arles, ahaide hurbila; Lorenzo Zalduendo eta oraino bizpahiru, **hitzez eta aholkuz sustazaleak** ez konda (XIr *Ama-zon* 165)
- j. Zorigaitzez, gerla muntatzaileak ez baitituk haatik **gerlaz pekatzaileak!** (Larz *Idaz* II 310)
- k. Euskal ekonomi, politikazalek eta abar egin dezatela bertze hoinbertze beren lan-gaietan. **Armaz borrokatzaileek** berdin. Eta saila guzitako gudariek, ere (Larz *Mendi* 101)

2.1.3. Inesiboa⁷

- (15) a. Eta erran nuen nik: Jauna, berek badakite ni nintzela, zure baithan sinhesten dutenen preso ezarle eta **sinagogetan zehatzaile** (Dv Act 22, 19)
- b. **Sainduei beharretan laguntza egile, arrotzari leihor emaile** (Dv Rom 7, 13)
- c. Hala lehen zinelarik / **urean arrantzaille**, / gizon basatuen egin / zintuen atzemaille (EZ *Noel* 193)
- d. Funtsezko auzia heldu da gehiengoa bozkatu gabe egon zenetik: 54,5 inskrituen gainean. **Etxen egoileak** honenbertze izanki, jakin behar da zertako (XIr *Itzala* 41)
- e. Maite Goyhenetche ezterenzubiarra, 30 urte, **laborantxa alorrean animaitzailea** eta Lurra elkartearen kidea (Herr 2006-03-16, 8)

2.1.4. Adlatiboa

- (16) a. Hunek ihardetsi zioen: Ez da hori **gudura berotzaileen** oihua, ez-etare ihes-igorleen deihadarra: bainan kantarien boza entzuten dut nik (Dv Ex 32, 18)
- b. Ez eta **huna jiler** nahi ihesi jun (Etch 412)
- c. Ezen **airera minzazale** izanzen zarete (Lç 1 Cor 14, 9)
- d. Nahiz **Montebidorat juailik** desgutatü (Etch 458)
- e. Nihork, tentatua denean, ez beza erran Jainkoak tentatzen duela; ezen Jainkoa ez da **gaizkirat hizitatzaile**; harek berriz, ez du nihor tentatzen (Dv Iac 1, 13)
- f. Hartakoz ezpiritüz **zelialat so egile** aphür edireiten da, zeren aphürrek beitatkie, bere bürien osoki berhezten, kreatüra, eta gaiza galdü izan behar dien hoietarik (Mst III 31, 1)

---

⁷ Goiko (14e) ere atal honetan aipa daiteke.

- g. Bördüñak huñetan beilütie bezala dütüzü, bere büriez phakü, eta hen maithazale direnak, nahiküntez, eta berri ikhasi beharrez betherik daudianak, **horrat hunat juailiak** (Mst III 32, 1)
- h. Hoiek hola igaraiten zielarik Ejiptoko erregiaren bi sehiak, **Edatera emailiak** eta Ogi-hautsliak, hüts egin züten bere bürüzagiari (Arch – Gen 40, 1– in BOEs 94)

2.1.5. Ablatiboa

- (17) a. **Bidetik juaile güziek** arrogatü dizie, bere aizuen trüfagarritü düzü (Arch –Ps 88, 40– in BOEs 190)
- b. Etzare populuian izanen ez **aitzinetik jazarle**, ez **gibeletik jale**. Etzare oldartuko zure lagunaren biziari. Jauna ni naiz (Dv Lev 19, 16)
- c. Izpuran, **harrobietarik harri atheratzaile** batzuez kanpo, jende gehienak baratze zainak eta laborariak dire (Elsb *LehE* 117)
- d. Kuraia handia dutela hor dabilzanek, ba, mekanika hegaldun hoién asmatzaleak, egileak, gero-ta azkarrago, zaluago, eskukoago, **egunetik egunera ontzaleak**, hobetzaleak ez direla ttonttoak (HU *Kazeta* 308)
- e. Emazue bertzalde **haur hoién Parisetik hunat⁸ igortzalek**, zeren diren gobernamentu erlisionearen etsai hunen gizonak oro, ez dutela onesten hoientzat otoitzik, ez katiximarik, ez deus holakorik (HU *Kazeta* 324)

2.2. Adberbioak

Datuek berez duten interesagatik eta gure hipotesia indartzeko asmoz zerrendatu ditugu goian *-le/-tzaile* inflexiozkoak jaso ditzakeen postposizio sintagmak. Oraingo honetan, adberbioak erakutsiko ditugu asmo berarekin.

- (18) a. Tristant zen heien egiazko jujea eta **zuzenki baketzailea** (Elsb *LehE* 7)
- b. Madarika dadillala penen asmatzaillea / eta bekhatuak **hunén latzki punitzaillea!** (EZ *Man* I 101)
- c. Ezen baduk anhitz ranjea ezin daitenik eta **banoki minzazalerik**, eta adimenduen seduzizalerik, prinzipalki Zirkonzisionetik diradenak: haei ahoa bozatu behar ziaiek (Lç Tit 1, 10)
- d. Eliza gizonen zonbat nahi **arhinzki xaflazaliak** (FPrS 25)⁹
- e. Ene ustez, kristau erlisioan badaude bi alderdi, teilatu batean bezala, bi eskualde, bi joera eta isuri: bata dinamikoa, ernea, beti **aitzina joailea**, konkistatzailea, hala nola Ameriken kolonizazioan ikusi dena, onerako eta txarrerako; bestea lasaia, baketsua, amultsua, burrunba, zalaparta, ttipikeria eta ontasunetatik askatua, hots budismoaren itxurakoa (Davant *Hauta* 93)
- f. **Goiz jeikitzalena** izaiten ohi da fortuna (GAlm 1963, 6)

Postposizioek eta adberbioek osatzen duten adibide sorta luze honek erakusten du egituraren konplexutasuna ez dela datiboetara mugatzen: ez dira datiboak bakarrik,

⁸ Azken bi adibideetan, ikusten denez, ablatibo eta adlatiboa jasotzen dira.

⁹ Beste adibide batean *gaizki erraile* ageri da. *Gaizki* hori adberbio zein izena izan daiteke. Ziur aski izena da, ez adberbioa agerraldi horretan. Hona hemen adibidea: *Nahas eta gal ditiela nitzaz gaizki errailiak; ahalkez gorri ditiela ogen egin nahi deitadenak* (Arch –Ps 70, 14– in BOEs 172)

osagarriez gain, egituran azal daitezkeenak, askotariko postposizio sintagmek eta adberbio hutsek ere osatzen dute segida.

2.3. Gaia osagarri oso eta beregaina da

Datibo, postposizio eta abarrak arakatu eta gero, jarri gaitzen orain gai osagarrira begira. Gogoratu *-le/-tzaile* eratorpenezko atzizkia dugun kasuetan, gai osagarria hitz konplexu baten atal bat besterik ez dela. Adibidez, gure lanaren hasierako (1) adibideko *diru-emaile* hartan, morfologialarien deskribapenean, *diru* eta *emaile* biek hitz elkartu berri bat osatzen dute. Gaiaren itxurari dagokionez, ez luke diferentzia handirik ekarriko pentsatzeak *diru-eman* hitz elkartua sortzen dela lehenago eta ondoren *-le/-tzaile* eratorpenezko atzizkia gaineratzen zaiola hitz elkartuari. Kasu batean zein bestean, gai argumentu hori sortu berria den hitzaren barruko osagaitzat hartu beharko litzateke. Argumentu horrek ez luke determinatzailerik erakutsiko, eta ez luke kasurik behar, hiztegian asetuko litzatekeelako.¹⁰

Alabaina, bestelakoa da osagarria *-le/-tzaile* inflexioa dugun egituran, zeren kasu honetan, gaia osagarri oso eta beregaina baita, eta ez hitz baten atala besterik. Determinatzailerik ez da azaltzen kasu askotan, adibidez, goian dagoeneko aipatu dugun ondoko honetan:

- (19) Aizuari gaitzik egin eztena, eta **lagünez laidorio errailer** behatü eztena (Arch –Ps 14, 4– in BOEs 123)

Baita adjektibo eta guzti agertzen denean ere:

- (20) Hurak dira eki debrien izpiritiak **gaiza izigarri egiliak**, eta badoatza lür orotako erregetara, haien güdükara biltzera, Jinko ahalorotakoaren egüneko (Ip –Apoc 16, 14– in BOEs 299)

Baina kontuan izan behar da determinatzailerik gabeko kasu hauetan, osagarria aditzaren ondo-ondoan agertzen dela, eta hori izan daitekeela determinatzailerik ezaren arrazoietako bat. Izan ere, osagarria aditzetik urruntzen denean, orduan, determinatzailea hartzeko joera du, genitiboarekin batera:

- (21) a. Eta ziraden Maria Magdalena eta Ioana eta Maria Iakesen ama, eta berze hekin ziradenak, **gauza hauen Apostoluei erraileak** (Lç Lc 24, 10)¹¹
b. Iongoiko **hegastinen plumez bestitzaillea**, / alde batetik berzera pasatzeko airea (EZ *Man* II 138)

Gogoan izatekoa da, halaber, osagarrien absolutibo/genitibo kasu alternantzia hori ere *-t(z)e* perpausetan aurkitzen dugula.

Dena den, ez da determinatzailerik falta agerraldietako batzuetan:

- (22) a. **Bakea ekhartzaillea** (EZ *Man* II 194)
b. **Saindu izena ukailea** baino hobe, ukan izena saindutzea (Larz *Mendi* 20)

---

¹⁰ Igone Zabalarri zor diogu ohar hau.

¹¹ Goian eman ditugun (6) eta (14c) adibide berberak dira hauek.

- c. Beheraxago emaiten duzu ezikasi batzu eta makila bi burutarik atxikitzen dutenak gehienik direla mintzo; ni ez naiz **makila bi burutarik atxikitzaille** horietarik, bainan ttipiak ere badu bere libertatea, bere ikus moldearen emaiteko; emaiten ere duzu ixilik lanean ari direnak direla gutienik aipatuak (Herr 2006-04-20, 6)

Determinatzaile plurala jasotzen dute ondokoek:

- (23) a. O Iaun, **Prinzeak ozpiñaz lotsarazitzailea**, / nondik zure handi baita ezagun podorea (EZ *Man* II 111)
b. Madarika dadillala penen asmatzailea / eta **bekhatuak hunen latzki punitzailea!** (EZ *Man* I 101)
c. Komersant, hiri agintari eta **papurrak biltzaileak**: irrati lokalak (Luku *Iban* 79)
d. Nere nagusia dut hola ta / **egi onak erraileak**, / eta atzetik ostiko eman; / hoik dira Jainko-jaleak (Xanpun 165)

Eta partitiboaz markatu da ondoko honetan:

- (24) Aphes hunak dirade, **abis hunik emaile** / Mündüko hun plazer eta, uhures kasü gabe / Karitatus esti prudent, ümil, unest eta sobre / Munseignur berthüte hoies, zü doratürük zirade (Etch 604)

Ostean, determinatzailea ere gaineratu zaio adjektiboa ere erakusten duen honetan:

- (25) **Gaizki andiena guri egillea!** (Haris 79)

Batzuetan adjektiboez gain, bestelako modifikatzaile konplexuak erakusten ditu osagarriak, adibidez:

- (26) Ezen Demetrius deitzen zen zilhargile, **Dianaren zilharrezko tenpletxogile** batek, anhitz irabaz eraziten zerauen ofiziokoei (Lç Act 19, 24)

Temple osagarriak *-txo* txikitzailea ere erakusten du, eta horrezaz gain, *Dianaren zilharrezko* modifikatzaile konplexuak laguntzen dio. Dena den, agerraldi honetan, osagarria aditzaren ondoan lerratzen den kasu gehienetan bezala, ez du determinatzailerik erakusten eta ziur aski mugagabea da.¹²

Ikusten denez, osagarria ez da hiztegi mugatzen eta gardena da sintaxian. Horregatik, hain zuzen, jaso ditzake batzuetan determinatzaile mugatu singular eta plurala zein partitiboa, adjektiboa zein bestelako modifikatzaileak, hitz sorkuntza hutsean ezinezkoak direnak. Determinatzailerik gabeko kasuetan ere osagarriak aditzarekin duen ondokotasuna kontuan hartu beharra dago determinatzailerik eza arrazointzeko: ondokotasun hori hautsiz gero, orduan gehienetan osagarriak genitiboa erakusten du determinatzailea ere duen sintagma batean. Osagarriak, beraz, kasua jaso beharra du sintaxian, eta kasu hori absolutiboa edo genitiboa da, hizkera hauetako *-t(z)e* perpausetan ohikoa den bezala.

---

¹² Itzulpenaren jatorriko testuak ere mugagabea du: *Car un nommé Demetrius, ouvrier d'argenterie, qui faisait des petits temples d'argent de Diane, faisait beaucoup gagner à ceux du métier.*

2.4. *-ela* mendeko perpausa ere biltzeko ahalmena

Urratsez urrats erakusten ari gara *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia morfologiaren eremuko eratorpenezko hizki hutsetik bereizi beharra dagoela, eta absolutibo eta datibo sintagmak ez ezik, askotariko adjuntuak ere biltzen dituela sortzen duen egituran.

Oraingo honetan, beste erakusgarri sintaktiko bat gehiago gaineratu nahi dugu sorta honetara: *-le/-tzaile* inflexiodun egiturak mendeko perpaus bat ere jaso dezake. Ez dira asko egitura honen erakusgarriak gure corpusean. Hona hiru baino ez ditugu ekarriko. Duvoisininak dira lehenak¹³ eta Intxausperena hirugarrena. Intxausperena eta Duvoisinin lehena bertset beraren bi itzulpen dira:

- (27) a. Badakizkit zure eginak, eta nekheak, eta egartzeak, eta nola gaixtaginak ezin jasan ditzazketzun, eta haztatu ditutzula **apostolu zirela erraileak**, hala etzirelarik, eta gezurretan atzeman dituzu (Dv – Apoc 2, 2– in BOEI 247)
- b. Huna non Satanen bilkhotik emanen darozkitzutan **Juduak direla erraile** batzuek, eta ez dira hala, bainan gezurrez dira mintzo. Huna non ethorraziko ditudan, eta khurtuko dira zure aitzinean, eta jakintsun eginen dira nola zaitudan maite (Dv –Apoc 3, 9– in BOEI 249)¹⁴
- c. Badakitzat zure egitiak, eta zure nekia eta zintarzüna, eta ezin ditzaketzüla egar gaistoak; eta ikhertü dütüzüla **apostolü direla errailiak**, ez-tirelarik; eta gezürti ediren dütüzü (Ip –Apoc 2, 2– in BOEs 285)

Adibideetan ikusten denez, *erran* aditza da egiturakoa eta aditz horrek *-ela* konplementatzailekun perpaus jokatu du osagarri. Agerpenak mugatuak izan arren, berriro ere egitura osoaren konplexutasun sintaktikoa erakusteko modua ematen digute.

2.5. Mendeko perpausen bestelako erakusgarriak

Goiko atalean aipatu dugun *-ela* mendeko perpaus gain, gure corpusean, bestelako mendeko beste perpaus bat biltzen duen honako erakusgarri hau jaso dugu:

---

¹³ Duvoisinin bi adibide hauek ez dira Biblearen bertsioko oso eta kanonikoan ageri, Apokalipsiaren beste bi itzulpen *albokoetatik* batean baizik. Rosa Miren Pagolaren (1992-1999) *Bonaparte Ondareko Eskuizkribuak* bilduman argitaratu ziren bi itzulpen alboko horiek. Apokalipsiaren bertsioko horietako batean ageri dira Duvoisinin bi adibideok.

¹⁴ Testu erkaketa egin nahi duen irakurlearentzat, hona hemen bertset bi hauen beste bertsioko bana, Duvoisininak berarenak. Bietan idazleak darabilen estrategia bera da: erlatiboazko perpausak gure egituraren ordeztu.

- i. Badakizkit zure eginak eta nekheak, eta egartzeak, eta ezin jasan dezazketzula gaixtaginak; eta haztatu ditutzula beren buruak apostoluzat ematen dituztenak, eta hala ez direnak; eta gezurretan atzeman dituzu (Dv Apoc 2,2)
- ii. Huna non Satanen bilkhotik emanen darozkitzutan Juduak direla erraten duten batzu; eta ez dire hala, eta gezurrez mintzo dire: Huna non ethorraziko ditudan, eta khurtuko dire zure oinen aitzinean, eta jakintsun eginen dire nola zaitudan maite (Dv Apoc 3,9)

- (28) Elizak, eliza gizonak, edo haiek nahi dütien arrandatek bere honak **goza eztitzen** [=ez ditzten] **gibelzaliak**, eta **haien züzenen gordazaliak bortxaz, mehatxuz edo nola nahi** (FPrS 26)

Egiturak, ikusten denez, denetariko osagaiak ditu ia, eta horrek bere izaera sintaktikoa zehazteko bidea emango digu geroago –3. atala–. Egituraren barruko osagaien hitz hurrenkeraz eta bereziki azken adibideak erakusten duenaz ere aurrerago hitz egingo dugu –3.6–.

3. *-le/-tzaile* inflexiozkoaren analisi baterako lehen urratsak

Orain artean, *-le/-tzaile* atzizkia deskribatzen saiatu gara, eta erakutsi dugunez, ez da eratorpenezko, eta hortaz, hitz sorkuntzazko atzizki hutsa, syntaxira lerratzen gaituen morfema bat baino. *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkia deitu diogu, irakurleari ezagunagoa zaion eratorpenezko atzizkitik bereiztearren. Ondoko lerroetan, *-le/-tzaile* inflexiozko atzizkiaren analisisirako lehen urratsak egingo ditugu. Beraz, ez da analisi oso bat izango hemen irakurleari eskainiko dioguna, ez bada analisi posible baterako gogoan izatekoak.

3.1. *-le/-tzaile* zer ote?

Atalez atal erakutsi dugu zein diren *-le/-tzaile* inflexiozko hizkiak barnebil ditzakeen osagai guztiak. Orain galdetzen has gaitezke zein ote den egitura osoaren izaera eta perpaus baten barruan non eta nola ager ote daitekeen.

Gure corpusean inflexiozko *-le/-tzaile* egitura nagusiki nominalizaturik edo izen bihurturik ageri da, eta determinatzaile batek laguntzen du. Hortaz, determinatzaile sintagma (DS) biltzen du egitura osoa, eta sintagma horrek jasotzen duen kasu markaren arabera estatusa du perpausaren. Esate baterako, goian dagoeneko aipatu dugun perpaus honetan:

- (29) Madarika dadillala penen asmatzaillea / eta **bekhatuak hunen latzki punitzaillea!** (EZ *Man* I 101)

Bekhatuak hunen latzki punitzaillea DS sintagma da; absolutibo kasua jasotzen duenez, argumentua da perpausaren, eta subjektu gunean ageri da argumentu hori.

Datu berriagoak harira ekarriz, ondoko honetan ere, absolutiboaz markaturiko subjektua da *-le/-tzaile* biltzen duen DS:

- (30) Eüskaraz erakastea debetatzen dü legeak, / gaztigatürük dirate **eüskaraz arizaleak** (Davant *Abadia* 80)

Eta osagarria, berriz, honako bietan:

- (31) a. Sindikatu deitzaleek saminki salatu dute jaurlaritzaren aldetik bost ahalak eginak izan direla, **greban parte hartzaleak** lotsatzeko (Herr 2009-05-28, 2)
b. Hor ikusiko dituzu “muss”-lari handi eta famatuak, kaseta irakurtzaleak eta **televisionari so egileak** (GAlm 1960, 20)

Ergatiboz markatutako subjektuak ere ez dira falta:

(32) Egia da, **gaizki liseritzailek** maiz burua mintsu dutela (GAlm 1962, 60)

Eta irudi osoa ematearren, azkenik, postposizio sintagma baten barruan ageri da *-le/-tzaile* egitura ondoko honetan adjunktua gisa:

(33) Madrileko tren bideetan martxoan egin zen atentadu hartaz, 191 hil izan baitziren eta 1824 kolpatu, auzia aitzina doa hobendunen aurkitzeko, **hamar bonba lau treinetan ezartzaleez** eta izigarrikeria haien supiztalez (Herr 2007-02-22, 2)

Irakurlea ohartuko zenez, bestalde, *-le/-tzaile* egituraren barruan ez dago ageriko subjektuaren arrastorik, ez hona ekarri ditugun adibideetan, ez corpuseko gainerakoetan ere.¹⁵ Gogoratu eratorpenezko *-le/-tzaile* atzizkiaz ari ginela esaten genuenez hark oinarriko aditzaren egile argumentua xurgatu egiten duela, eta argumentu gune hori ahiturik, egilea ez dela berriro syntaxian zertzen. Ez dakiguna da eratorpenezko *-le/-tzaile* atzizkiak duen ahalmen hori bera ez ote duen inflexiozko *-le/-tzailek* ere izango, alegia, aditzaren kanpo argumentua eta bere kasua asebetetzeko ahalmena.¹⁶ Hala balitz, litekeena da atzizkiaren osagarria aditz sintagma (AS) hutsa izatea eta ez hori baino goragoko islapena. Dena den, ez da hau, jakina, formula litekeen hipotesi bakarra, eta geroago erabiliko dugun hipotesi sintaktikoan, *-le/-tzaile* hizkiak beste estatus bat ere izan dezakeela erakutsiko dugu. Momentuz garrantzia duena da gogoratzea subjektua agerian, bederen, ezin daitekeela egituraren barruan ageri.¹⁷

Jakina, ageriko subjekturik ez egoteak ez du esan nahi subjekturik ez dagoenik. Kontuan izan egitura honetan badirela anafora bihurkaria biltzen duten adibideak. Hona:

- (34) a. Jende xeheaz, populuaz baino are egiago da hau buruzagiez; herrietako auzapez, axuant, boz-biltzale, **beren buruei zu errailez** (HU *Zez* 194)
b. **Zunbait bere bürrier gogua aphür emaile**, debozione soberak gal erazi ükhen dütü; zeren ahal ziroien beno haboro egin nahi ükhen beitie, izartü faltaz bere aphürtarzüna, eta nahiago (Mst III 7, 2)

Adibideetako anafora bihurkariak (*beren buruei/bere bürrier*) ezin daitezke interpretatu aitzindaririk ez badute. Aitzindaria, kasu bietan, *-le/-tzaile* gaineratzen zaion aditzaren kanpo argumentua edo subjektua da. Subjektu hori ziur aski ezkutukoa da kasu biotan ere.

Bestalde, *-le/-tzaile* DS hori predikazioan ageriz gero, orduan, egituratik kanpo dagoen subjektu batekin harremanetan sortzen da predikazioa. Gure corpusean bada, asko eta askoren artean, adibide bat predikazio harreman hori erakusten duena:

(35) Nere gostuko, zion neska batek, senar batek behar likek izan, ederra, mintzatzalea, **ixtorio alegera kondatzalea** eta **aratsetan etxen egoilea** (GAlm 1977, 60)

---

¹⁵ Ezta balizko inongo adibideetan ere.

¹⁶ Eskerrak eman nahi dizkiogu Jon Ortiz de Urbinari *-le/-tzaile* hizkiaren estatus sintaktikoari buruz gurekin izan duen eztabaida aberasgarriagatik.

¹⁷ Horrek, jakina, ergatibo, absolutibo eta datibo argumentuei eragiten die, alegia, subjektu izan daitezkeen guztiei.

Kasu honetan, letra belztuaz markatu ditugun gure *-le/-tzaile* egitura biek *senar bat(ek)* dute subjektu eta subjektu horretatik predikatzen dira; ondoko adibidean, berriz, *ni* da predikazioaren subjektua:

- (36) Eta kontseilu beharretan omen da nolakoa aukera! Eta denek dakiten bezala, ni bainaiz **andreekin ibiltzailea**, eta heien ezagutzeko espezialista, horra zergatik dei egiten duen (Larz *Idaz* IV 251)

-le/-tzaile biltzen duen DS, beraz, kasu sintagma, postposizio sintagma baten barruko osagaia edo predikatua izan daiteke perpausaren barruan.

3.2. Inflexiozko *-le/-tzaile* atzizkiaren osagarriaren izaeraz

Morfologialariek eratorpenezko *-le/-tzaile* atzizkia definitzen dutenean, aditz inergatibo zein iragankorrek diren oinarriei gaineratzen zaiela diote –ikus Gràcia *et alia* (2000: 494)–. Lan berean, salbuespentzat jotzen dituzte oinarrian aditz inakusatiboak jasotzen dituzten eratorpenezko hitzak (*joaile* eta *egoile* dira aipatzen dituzten salbuespenak). Aldiz, inflexiozko atzizki bikiak, ez dirudi halako murriztapenik duenik. Gorago esan dugun bezala, askotarikoak dira *-le/-tzaile* inflexiozkoa jasotzen duten aditzak eta euren konfigurazioak. Esate baterako, inakusatiboek dagokienez, Gràcia *et alia* (2000: 494) esplizituki ez-gramatikaltzat jotzen dituzte oinarriko aditz inakusatibo bati gaineratuz sortzen diren honako hitz eratorri guztiak: **agertzaille*, **ibiltzaille* eta **etorle*. Bada, inflexiozkoa ondoko inakusatibo guztiekin batera aurkitu dugu gure corpusean –tartean aipatu berri dugun lanean, ez-gramatikaltzat hartzen direnak ere–: *arizale*, *agertzale*, *bizitzale*, *ibiltzaille*, *egoile*, *etorle*, *jaikitzaile*, *jarraikizale*, *joaile*, *jile*... Ez dirudi, beraz, hautu lexiko tarteka idiosinkrasikoa denik *-le/-tzaile*ren ezarpena zuzentzen duena, ez bada sintaktikoki orokortua dagoen aukera.¹⁸

Batzuetan, badira inkoatibo/arazle alternantzia dela bide, sintaktikoki anbiguoak izan litezkeen kasuak. Adibidez, *baliatu* aditza izan liteke horietako bat, baina kasu honetan eta gehienetan, teorikoki egon litezkeen bi aukeretatik bat bakarra da gero corpusean jasotzen dena.

- (37) Hauxe errepikatzen zuen ardura Kofi Annan-ek, berak ere gazte zelarik entzuna omen, munduko estatu puxantenak ahulago direnen laguntzaille behar direla eta ez heien menperatzale edo **heietaz baliatzale** (Herr 2007-01-18, 8)

Hau da, hizkera hauetan *baliatu* aditza inkoatiboki ez ezik, arazle aukeran ere aurki litekeela uste dugun arren, corpusak ez du halakorik biltzen.

Beste batzuetan, oinarrian dagoen aditza, inakusatiboak bezalaxe itxuratzen den inergatiboa da, esate baterako, *mintzatzale*:

---

¹⁸ Honi dagokionez, sortzen zaigun galdera da ea Iparraldeko *-le/-tzaile/-zale* hori inflexiozkoa den beti ala ez nahitaez. Izan ere, batzuetan eratorpenezkoa dirudi eta besteetan, berriz, osagarri konplexua jaso dezakeen inflexiozkoa. Konparatu ondoko adibideak: *Jada berrogoita hamar bat bizitzale bazen etxe hartan* (Zerb *Bahnar* 67) (OEH V: 476) eta *Edo ditila izan emazte alla gizun, kumentü hoitan bizizalek badie mereximentü* (GAlm 1929, 34). Eratorpenezkoa ere baldin bada Iparraldeko *-le/-tzaile/-zale* atzizkia, orduan Gràcia *et alia*ren (2000) deskribapenak hizkera soslaia du eta Hegoaldeko atzizkiak dihardu, ez Iparraldekoaz, Iparraldean printzipioz edozein aditz inakusatibok jaso baitezake atzizki hori.

- (38) Hobe segur! Agian **lumaz mintzatzalerik** ederrenari untz-urre bat emana izanen zako koblaririk xoragarrienari bezala, geroan ikusiko diren gduetan! (JE *EuskG* 18)

Gràciak *et aliak* (2000) ere jasotzen dute hau bezalako forma eratorria, eta goiko adibidean, ikusi dugunez, bere bertsio sintaktikoan azaltzen da. Badira *mintzatu* bezalakoxe beste aditz batzuk, izatez inergatiboak izan arren, konfigurazio inakusatiboan (*borrokatu naiz*) zein inergatiboan (*borrokatu dut*) itxuratu daitezkeenak, baina Iparraldeko hizkera hauen hautu bakarra lehena dela kontuan izanik, hauek ere inakusatibotzat hartu behar direla uste dugu.

- (39) a. Euskal ekonomi, politikazalek eta abar egin dezatela bertze hoinbertze beren lan-gaietan. **Armaz borrokatzaleek** berdin. Eta saila guzitako gudariek, ere (Larz *Mendi* 101)
- b. Jüj'itzatzü, Jauna, eni ogen egiliak, armak khent zetzü **ene kontra güdükazaler** (Arch –Ps 34, 1– *in* BOEs 140)

-le/-tzaile aditz inakusatibo bati gaineratzen ahal bazaio, dagozkion osagarri eta adjunktuekin, orduan, osagarria AS dela pentsa dezakegu. Dena den, ez da AS soilik atzizkiak osagarri bezala jaso dezakeena. Izan ere, aditza inergatiboa zein iragankorra den kasuetan, orduan aditz txikia buru duen sintagma izango genuke (*aS*).

3.3. Goragoko beste islapenik?

Osagarria AS hutsa, *aS* edo hori baino goragoko beste islapenen bat izan ote daitekeen erabakitzekeo hipotesi teorikoak berak berebiziko garrantzia duen arren, ebidentzia enpirikoak ere laguntzen du hipotesi bat ala bestea hobestean. Goragoko islapenik ba ote dugun jakiteko, badago gure corpusean esanguratsua izan litekeen adibide bat:

- (40) Ebanjelioa hitzez hitz hartzen badugu, igurika ditzazkegu bekatoros ohi parrasta bat: zazpi senar ukan zituen Sarrarritarsa; –ema-galduak emazte ohatze egilearekin; –publikanoak eta bekatoreak Zakeorekin; –ohoinak lapur onarekin; –**elizan ez-ibiltzaleak** ehuntari erromanoarekin (GAlm 1984, 41)

Adibidean ikusten denez, ezezko *perpaua* da hemen *-le/-tzailek* osagarri gisa duena, hau da, *elizan ez-ibiltzaleak* elizan ibiltzen *ez* direnak dira. Perpaua diogu egituraz ari garela lehenengoz, ezeztapenak erakusten duelako AS edo *aS* baino gorago dagoen islapen bat dugula, ziur aski perpaustzat har daitekeena. Erabaki beharko da ea islapen hori inflexio sintagma (InflS) ala besterik gabe, denbora sintagma (DenbS) den, ala are goragoko beste islapenen bat. Ezeztapenak eta ezeztapen sintagmak DenbSrik hartzen badu osagarri, orduan oso litekeena da DenbS bera baino gorago dagoen islapena izatea *-le/-tzaile*ren osagarri osoa.¹⁹

Dena den, hau behin behineko hipotesi bat baino ez da. Corpus osoan, adibide bakarra izateak zerikusia izan dezake baiezko perpausen ondoan ezezko perpausok

---

¹⁹ Ikus Zanuttini (1996) italiararen partizipio egituretarako, zeinetan perpaua ezeztapenik ez dagoen eta ondorioz DenbSrik ere ez dagoela proposatzen duen.

duten maiztasun txikiagoarekin. Alabaina, kopuru txiki horrek zerikusia izan dezake berez egiturak ezeztapenerako duen murriztapenarekin. Ondoren erakutsiko dugunez, gure egiturak partizipio egiturekin zerikusi handia duela dirudi, eta partizipio egiturek ere, oro har, ezeztapenerako murriztapenak dituzte. Erlatibozko perpaus jokatu gabeetan ere ez dago, salbuespenak salbuespen, ezeztapenerako aukerarik (Oihartzabal 2010).

3.4. Euskal partizipio predikatuen analisi batez

Inflexiozko *-le/-tzaile* egitura hau euskararen zenbait partizipio egituren antzekoa da nolabait. Ortiz de Urbina eta Uribe-Etxebarriaren (1991) lan interesgarrian, partizipioetatik bereziki predikatutzat har daitezkeen kasuak aztertzen dira, eta euren analisiak gure balizko analisi baten hastapenak biltzen dituela ere esango genuke. Egileek diotenez, partizipioek adjektiboen ezaugarri asko dituzte, besteak beste, izenak modifikatzeko gaitasuna, atributu batez (a) edo predikazioaren bitartez (b). Hauexek, euren adibideetatik bi:

- (41) a. Etxe polit eta apaindua
- b. Liburua Jonek idatzia da

Bereziki, beste analisi batzuei aurre eginez, (b) egitura bikoitza dela diote egile hauek: *izan* (edo **edun*) aditz nagusia du batetik eta bestetik partizipio egitura bera. Interesgarria dena da, euren analisisian, mendeko partizipio egitura DStzat hartzen dela, eta DS hori guztia, argumentuaren modifikatzailetzat:

- (42) Liburua [Jonek [e] idatzia]_{DS} da

Determinatzaile sintagmatzat hartzeak azaltzen du, besteak beste, zergatik ez duten aditz laguntzailean edo inflexioan komuntadurarik eragiten DS horren barruan bildurik dauden argumentuek. Azken adibidean, ikusten denez, *Jonek* ergatibo argumentuak ez du *da* aditz laguntzailean komuntadurarik eragiten (eta ez du aditz laguntzailea bera aldarazten). Halaber, partizipioen zein nominalizazioen argumentuak ezin daitezke *nahasi* perpaus nagusiko argumentuekin, berez nahikoa hitz askea den hizkuntzaren hurrenkera aukerak asko murriztuz. Ondoren ikusi dugunez, ezaugarri hauek biak gure *-le/-tzaile* egiturarako ere jaso daitezke.

Ez ditugu, jakina, hemen laburbilduko egileon ekarpenaren xehetasunak. Alabaina, euren analisisaren oinarriak dira bereziki gure interesekoak. Hau da, partizipioen kasuan, operatzaile isil bat tarteko gertatzen da predikazioa, egile hauen ustez. Horrela, partizipio egitura hauek kanpoko elementu batetik predikatzen dira. Erlatibozko egiturekiko antzekotasuna azpimarratzen dute honi dagokionez. Goiko adibidearen analisisian, bada, honelako egitura bat (a) izango genuke, erlatibozko perpausaren egiturarekin (b) konpara daitekeena:

- (43) a. Liburua [OP [Jonek _t idatzia]] da
- b. [OP [Jonek _t idatzi zuen]] liburua

Egitura hauetan, operatzaile isilak argumentu gunean dagoen hutsunea A'-uztartzen du. Egituran, *t(race)* edo aztarna delakoak erakusten du zein den partizipio egituratik atera den argumentua. Argumentu hori, ikusten denez, osagarria da kasu honetan. Orobat, operatzaile isila predikazioaren subjektuaren erreferentzia-kidea da.

Diferentziak diferentzia, antzeko analisisia proposa liteke *-le/-tzaile* egiturarako. Adibide abstraktu batez baliatuko gara egitura irudikatzeko:

- (44) a. Senarra [OP [_t arratsetan etxean egoilea]]da
b. [OP [_t arratsetan etxean egoten den]] senarra]

Honelako analisi bati dagokionez, azpimarratu beharra dugu operatzaile isila nahitaez subjektua dela gure egituran (ez osagarria). Partizipioarekin, aldiz, operatzaile isila absolutiboa da, subjektua edo osagarria –(34) adibidean, osagarria da–, eta ergatiboa ere izan daiteke *Jon asko irakurria da* bezalako adibideetan.

Analisi honek gure egituraren eta erlatibo generiko edo libreen arteko antzekotasunak azaltzen ditu, adibidez, *zuri laguntza emaileak* eta *zuri laguntza ematen dizutenak* bezalakoan artean egon daitezkeenak. Erlatiboazkoan ere operatzailea dago, goiko egituran erakutsi dugun bezala, baina izen ardatzik ez badu, hots, sintagmak bururik ez badu, zero bat hor sakatuz alegiazko buru batekin moldatzen gara interpretazio kanonikoa behar duela zehaztuz. Antzera gertatzen da gure egituran ere. Goian aipatu eta aztertu berri duguna bezalakoxe predikazio batean, adibideez, *kazeta egia erraileak* diogunean, kazetez diogu egia erraile direla. Jakina, subjektu agerikorik gabe erabiltzen bada sintagma, hau da, izen sintagma bat balitz bezala, orduan subjektu kanonikoen ezaugarriak izango ditu. *Egia erraileak isilarazi dituzte* esaten badut, jendeaz ari naiz, ez bereziki kazetez. Gauzak hala izanez gero, orduan paralelismo osoa dago gure egituraren eta erlatibo libreen artean.

3.5. *-le/-tzaile* barruko datiboak ez du inflexioan komunztadurarik eragiten

Ikusi berri dugunez, Ortiz de Urbina eta Uribe-Etxebarriaren (1991) analisisian partizipioa DS_zat hartzen da eta DS horren barruko argumentuek ezin dute aditz laguntzailean edo inflexioan komunztadurarik eragin. Hori bera esan daiteke, gure ustez, *-le/-tzaile* egituraz ere. Bestalde, partizipio predikatueta, subjektua bera esplizituki ager daiteke (*Jonek idatzia*), baina gure egituran ez. Hortaz, izatekotan, datibo argumentuak baino ezin lezake komunztadura eragin inflexioan. Adibidez, jo dezagun berriro goian (4) aipatu dugun adibidera:

- (45) Zure borondatea da amudioz bethea, / eta **gizonei ontasun komunikatzaile** (EZ *Man* II 15)

Gure hipotesiaren arabera, elipsirik gabeko perpausa ondokoa (a) izango litzateke, ez (b).

- (46) a. Zure borondatea da gizonei ontasun komunikatzailea
b. *Zure borondatea zaie gizonei ontasun komunikatzailea

Hau da, *gizonei* datibo sintagmarekiko komunztadurarik ez dugu espero. Are gehiago, ageriz gero, perpaus ez-gramatikala izatea espero genezake. Murriztapena ez da, beraz, morfologikoa, (b) adibidean ez baitago morfologikoki datibo komunztadura eragoz dezakeen ezer, sintaktikoa baizik.

Inflexioan komunztadurarik ez eragitea, gure ustez, beste ezaugarri sintaktiko baten ondorioa da, hots, datibo sintagma hauek ez dira *-le/-tzaile* egituratik ateratzen. Edo bestela esanda, sintaktikoki egitura horrek barnebiltzen du datibo sintagma (eta

bestelako osagaiak beste agerraldi batzuetan), eta bertan ageri diren osagaiei ez die egituratik kanpora mugitzen uzten. Sintagma horretatik aterako balitz eta perpausaren egitura gora egingo balu, orduan, inflexioaren eremura heldu liteke eta komunztadura eragingo luke, baina, ikusi dugunez, ez da hala.

Corpusak baieztatzen du gure hipotesia bestelako adibideetara jotzen dugunean, ondokoetara esate baterako:

- (47) Bilhatuko ditutzu zuri bihurtzen zaizkitzun gizonak, eta ez ditutzu khau-situko: ez balira bezala eta xahutuak bezala izanen dira gizon **zuri gerla egileak** (Dv Is 41, 12)

(*Izanen*) *dira* adizkiaren ordeztan, datibo komunztaduradun *izanen zaizkizu* izango genuke, baldin eta *zuri* sintagma *-le/-tzaile* egituratik atera eta inflexiora igoko balitz. Ikusten denez, ez da hala.²⁰

Komunztadurara begira, bestelako datu interesgarriak daude gure adibidetegian, hipotesia berresteko bidea ematen digutenak. Goian (8a) dagoeneko eman dugun adibide bera da hauxe:

- (48) Pharkatzen dit etsaier, **eni sofri-erazler** (Etch 146)

Perpaus honetan, *etsaiei* datibo argumentua dago. Adibideko *dit* zuberoraz *dut* adizkiaren *zükako* forma da (*diziüt > dut*) eta ez du datibo argumentuarekiko komunztadurarik erakusten. Kasu honetan, ipar-ekialdeko hizkeren datibo komunztaduraren galera fenomeno orokorrari zor zaio komunztadura ezabatzea (Etxepare & Oihartzabal 2008a,b,c, Fernández eta Landa 2009, eta Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa 2010). Ondoren aposizioan ageri da *sofri-erazler*, datiboaz markaturik hau ere, eta bere barruan biltzen du *eni* hirugarren datibo sintagma. Bada, *eni* datibo sintagma horrek ere ez du komunztadurarik eragiten laguntzailean, goian eman dugun arrazoi berarengatik, hain zuzen: *-le/-tzaile* egiturak biltzen dituen datibo sintagmak (eta ezta bestelako osagaiak ere) ezin daitezke bere barrutik atera eta inflexioaren eremura iritsi.

3.6. *-le/-tzaile* egiturako osagaiak hitz hurrenkera murriztapenak dituzte egituratik kanpo

Ikusi berri dugunez, *-le/-tzaile* egitura barruko datibo sintagmek komunztadurarik ezin eragitea, datibo sintagma horiek egituratik ezin ateratzeari zor zaio. Beraz, badirudi datibo sintagma horiek zein gainerako osagaiak hitz hurrenkera murriztapenak dituztela, eta ezin daitezkeela edozein hurrenkeratan ageri *nahasketaren* edo *scramblingaren* bitartez, egituratik kanpo atereaz. Hori bera ikusten dute Ortiz de Urbina eta Uribe-Etxebarriak (1991) partizipio predikatuen eta oro har, nominalizazioen analisisian, goian dagoeneko aipatu dugun bezala. Adibidez:

- (49) Othoitz ere egizu, **zuri yazarlentsat** / mundu huntako hau, ezta goxo hanbat (Gy 38)

---

²⁰ Puntu honetara helduta, hiztunen juzguak behar dira ezezko ebidentzia lortzearen eta gure hipotesia berrestearren.

Nekez imajina daiteke, adibidez, *zuri* datibo sintagma honela ager daitekeenik perpausean:

(50) *Zuri othoitz ere egizu, yazarlentzat

Edo ondoko adibidera joaz:

(51) Pharka itzagützü gure ogenak gük **guri ogenegiler** pharkatzen dügün bezala (Ip *in* BOEs 365)

Ez dugu uste ondoko ordaina izan genezakeenik:

(52) Pharka itzagützü gure ogenak gük ogenegiler pharkatzen dügün bezala guri

Beraz, egituraren barruan, osagaiek nahikoa hurrenkera askea dutela ikus daitekeen bitartean –jo besterik ez dago orain artean emandako adibide sorta luzera–, argumentuek eta abarrek egituratik kanpo han eta hemen lerratzeko murriztapenak dituztelakoan gaude: egitura barruko argumentuak ezin daitezke perpaus nagusiko argumentuekin nahasi, egituratik atereaz.

Dena den, gure corpusean badira salbuespenak. Izan ere, adibideetatik gehien-gehienetan, *-le/-tzaile* hizkiak sortzen duen egiturako osagai guztiak ezkerretara lerratzen diren arren, agerraldi batzuetan, eskuinetara ageri dira osagaietatik batzuk. Ikus, esaterako, ondokoa:

(53) Geroztik izan dira bai **Mgr Terrier-i erraileak ez zutela Herria-ren buruzagia arras beren gostukoa** (Lf *Hauta* 409)

Erran aditzaren osagarri perpausa (*ez zutela...gostukoa*) ez dago *erraileak* hitzaren ezkerretara, eskuinetara baino. Hurrenkera nolabait markatua duen perpausa dirudi. Kontuan izan existentzia predikatu batean ageri dela sintagma. Ondoko agerraldia ere nahiz eta diferentea den, hurrenkera kanonikoaz kanpokoak dirudi.

(54) Elizak, eliza gizonek, edo haiek nahi dütien arrandatek bere honak **goza eztitzen gibelzaliak, eta haien züzenen gordazaliak bortxaz, mehatxuz edo nola nahi** (FPrS 26)

Adibideko *bortxaz, mehatxuz edo nola nahi* zerrenda *gordazaliak* hitzaren eskuinetara ageri da, ez ezkerretara. Berrito ere, hurrenkera kanonikoa hausten duten estrategiak dirudite hauek.

Azkenik, beharbada izenaren ondoko datiboak etorriko zaizkio gogora irakurleari ondoko adibidera begira –gaiaren inguruan ikus Makazaga 1999, Zabala 1999, Albizu 2001, DeRijk 1988, 1993, eta Fernández eta Sarasola 2010–.

(55) Pariseko hiria baitzen egundainotik ordu artio modaren asmazale eta **emailea mundu guziari** (JE *Kazeta* 240)²¹

---

²¹ Dena den, izenaren ondoko datiboak ditugunean ere, izenaren eskuinetara ager daiteke modifikatzailea (*marinelei abisua* adibidez).

Beraz, salbuespenak badira, baina salbuespen horien hurrenkera nolabait markatuztat har daitekeelakoan gaude. Hurrenkera ez-markatuko adibideetan, aldiz, nahikoa argiro erakuts daiteke, gure ustez, osagaiak *-le/-tzaile* egitura barrutik ateratzeko dituzten murriztapenak.

4. Ondorioak

Lan honetan erakutsi dugunez, *-le/-tzaile* ez da beti eta salbuespenik gabe, eratorpenezko atzizkia. Euskararen hizkera batzuetan, inflexiozko atzizkia dela uste dugu, eta horrek bidea ematen dio askotariko osagaiak hartzeko bere barruan. Egitura horren agerraldiak ikusirik, euskaraz ezagunak diren partizipio predikatueterako erabili den hipotesi bera erabil liteke beharbada baita gure inflexiozko *-le/-tzaile* egiturarako ere. Partizipio egitura hauetan, operatzaile isilen bitartez sortzen da predikazioa. Operatzaile isil horrek A'-uztartzen du egituran hutsik dagoen subjektu gunea. Antzeko operatzaile isilak proposatu izan dira erlatibozko perpausetarako eta horrek ere eman lezake bi egituren arteko antzekotasun formala azaltzeko bidea.

Aipamenak

- Albizu, Pablo. 2001. "Datibo sintagmen izaera sintaktikoaren inguruan". In B. Fernández & P. Albizu (arg.) *Kasu eta komunztaduraren gainean. On case and agreement*. Bilbo: UPV/EHU. 49-63.
- Etxepare, Ricardo eta Beñat Oihartzabal. 2008a. "Dative structures in standard and north-eastern Basque." *Licensing conditions at the interface. International Encounter at the Summer Courses of the University of the Basque Country*. XXVI Uda-ikastaroak, Donostia, ekainak 23-24.
- Etxepare, Ricardo eta Beñat Oihartzabal. 2008b. "Locational datives and dative agreement in the Eastern Dialects of Basque.", *European Dialect Syntax Meeting III*, Venezia, 2008 irailak 18-21.
- Etxepare, Ricardo eta Beñat Oihartzabal. 2008c. "Leku-datiboa ekialdeko zenbait hizkeratan.", *Aldaketak, aldaerak, bariazioak euskarari eta euskal testugintzan*, IKER, abenduaren 12-13an.
- Euskaltzaindia. 1985. *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak I*. Iruñea: Institución Príncipe de Viana eta Euskaltzaindia. [Birrarg. Euskaltzaindia. 1991].
- Fernández, Beatriz eta Jon Ortiz de Urbina. 2010. *Datiboa hiztegian*. Bilbo: UPV/EHU-ko Argitalpen Zerbitzua.
- Fernández, Beatriz eta Josu Landa. 2009. "Datibo komunztadura beti zaindu, inoiz zaindu ez eta batzuetan baino zaintzen ez denean. Hiru ahoko aldagaia, datu iturri bi, eta erreminta bat: Corsyntax." *Lapurdum*. [inprimatzen]
- Fernández, Beatriz, Jon Ortiz de Urbina eta Josu Landa. 2009. "Datibo komunztaduraren gakoez." In R. Etxepare, R. Gómez eta J.A. Lakarra (arg.) *Beñat Oyharçabali gorazarre*. *ASJU XLIII*: 1-2. 352-380.
- Fernández, Beatriz eta Ibon Sarasola. 2010. "*Marinelei abisua*: izen ondoko datibo sintagmari izenburuen sintaxian." *Lapurdum*. [inprimatzen]
- Gràcia, Lluïsa, Mª Teresa Cabré, Soledad Varela, Miren Azkarate et al. 2000. *Configuración morfológica y estructura argumental: léxico y diccionario*. Bilbo: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua.

- Makazaga, Jesús María. 1999. “-kiko atzizki konposatuaz.” In J.C. Odriozola (arg.) *Zenbait gai euskara teknikoaren inguruan*. Bilbo: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. 15-54.
- Oihartzabal, Beñat. 2010. “Perpauis erlatibo jokatu gabeak.” *Euskaltzaindiaren Gramatika Batzordearen barne-txostena*.
- Ortiz de Urbina, Jon eta Myriam Uribe txebarria. 1991. “Participial Predication in Basque.” In J.A. Lakarra (arg.), *Memoriae L. Mitxelena Magistri Sacrum*, ASJU, 2 alea. Donostia: UPV/EHU eta Gipuzkoako Foru Aldundia. 993-1012.
- Pagola, Rosa Miren. 1992-1999. *Bonaparte ondareko eskuizkribuak*. Deustuko Unibertsitatea.
- Pérez Gaztelu, Elizabeth, Igone Zabala eta Lluïsa Gràcia (arg.). 2004. *Las fronteras de la composición en lenguas romances y en vasco*. Donostia: Deustuko Unibertsitatea.
- Rijk, Rudolf P.G. de 1988. “Basque Syntax and Universal Grammar.” *II World Basque Congress. Conference on the Basque Language*. I. 69-88. [Birrarg.: Rijk, Rudolf P.G. de. 1988. *De Lingua Vasconum: Selected Writings*. ASJUren gehigarriak XLIII. UPV/EHU. 251-270]
- Rijk, Rudolf P.G. de 1993. “Basque Hospitality and the suffix -ko.” In J.I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.) *Generative Studies in Basque Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 145-162. [Birrarg.: Rijk, Rudolf P.G. de. 1988. *De Lingua Vasconum: Selected Writings*. ASJUren gehigarriak XLIII. UPV/EHU. 377-390]
- Zabala, Igone. 1999. “Izen-sintagma konplexuak: adjektiboen segidak.” In J.C. Odriozola (arg.) *Zenbait gai euskara teknikoaren inguruan*. Bilbo: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. 107-158.
- Zanutini, Raffaella. 1996. “On the Relevance of Tense for Sentential Negation.” In Adriana Belletti & Luigi Rizzi (arg.) *Parameters and Functional Heads. Essays in Comparative Syntax*. Oxford: Oxford University Press. 181-207.

Corpuseko aipamen bibliografikoak

OEHN diren aipamenak

Arbill, Arch [*Fab*], *ArmUs*, Ax, Ber *Trat*, BOEL, Casve *SGrazi*, Dv [*LEd*], Elsb *LehE*, Etch, EZ [*Eliç*, *Man*, *Noel*], FPrS, *GAlm*, Gatzitegi *Laborantza*, *GaztAlm*, Gy, Harb, *Herr*, HU *ZeZ*, Ip [*Hil*], Iratz, JE [*EuskG*, *Med*], Larre [*ArtzainE*], Larz, Lç, Leon, Lf, Mde, Mst, Peillen *Zub*, SoEg *Beñat*, Tt *Arima*, Xarlem, Zby, *ZIZ*.

OEHN ez diren aipamenak

Aguega: AGUERGARAY, Arnaud (Muskildi 1943-). *Allande d'Oihenart*. Muskildi, 1985.
 Arrossagaray: ARROSSAGARAY, Joanes (Aintzile 1949-1998). *Bihotz barneko solasak* (ed.: Antonio Zavala). Donostia, 2007.

BOEs: Bonaparte ondareko eskuizkribuak: zuberera (2 lib.). Bilbo, 1999.

Casve

- *Aroa: Aroa*. Maule, 2001.
- *Eliza: Elizabakide ekumenikoa*. Maule, 1965.
- *Pette: Pette Basabürü*. Bilbo, 1980.

Dagorret: DAGORRET, Beñat (Makea 1927-). *Beilaria zertan da gaua?* Bernard Darricau (itz.: Beñat Dagorret). Donostia, 2000.

Davant: DAVANT, Jean Louis (Ürrüxtoi-Larrabile 1935-).

- *Abadia: Abadia Urrustoi*. Durango, 1986.
- *Aberri: Aberri eta klase burruka euskal mugimenduan*. Baiona, 1977.
- *Aguirre: Aguirre presidenta*. Arrokiaga, 1995.
- *Hauta: Idazlan hautatuak*. Donostia, 2004.
- *ZubLit: Zuberoako literaturaz*. Bilbo, 2008.

Diras: DIRASSAR, Janbattitt (Hazparne 1937-).

- *Mina: Bihotzeko Mina*. Donostia, 1997.

Dupac: DUPAC, Mikel (Baiona 1944-).

- *Añarrosa: Añarrosa*. Baiona, 1986.

Dv

- *Telemake: Telemake Ulizen semearen gertakuntzak* (ed.: Elizabet Kruzeta). Donostia, 1996.

EskAlm: Eskualdunaren Almanaka. Baiona, 1910-1925.

- Ettxam: ETXAMENDI, Eñaut (Ezterenzubi 1935-).
 — *Gilen: Gilentegiko Gilen*. Donostia, 1987).
 — *Laminak: Laminak* (1965), in *Idazlanen bilduma II*. Baiona, 2009.
 — *Urtzo: Urtzo-lilia* (1981), in *Idazlanen bilduma III*. Baiona, 2010.
- Ettxehandi: *Elizzen Arteko Biblia lapurtarrez* (itz.: Martzel Ettxehandi). Ahurti, 2007.
- GilBera: GIL BERA, Eduardo (Tutera 1957-).
 — *Montai: Entseguak I*, Michel Montaigne (itz.: Eduardo Gil Bera; zuz.: Jean Baptiste Orpustan). Bilbo, 1992.
- HU
 — *Gontzetarik: Gontzetarik jalgiaraziak* (ed.: Iñaki Camino). Donostia, 1994.
 — *Kazeta: Ni kazeta egilea naiz* (ed.: Xabier Altzibar). Bilbo, 2004.
- HUrru: HIRIART-URRUTY, Jean (Hazparne 1927-1990).
 — *Izar: Izar alde*. Zarautz, 1989.
- Iratz
 — *Afrika: Hamazazpi hilabete Afrikako bihotzean*. Baiona, 1991.
IrriTeatr: Zuberoko irri-teatroa (ed.: Patri Urkizu). Baigorri, 1998.
- Itzaina: ITZAINA, Mixel (Aldude 1933-).
 — *Labe: Mixel Labéguerie: kantu berritzaile eta politika gizona*. Donostia, 1999.
- JE
 — *KazetA: Jean Etchepare mirikuaren (1877-1935) idazlanak. III. Kazetaritza (A)* (ed.: Piarres Xarriton). Donostia, 1988.
 — *KazetB: Jean Etchepare mirikuaren (1877-1935) idazlanak. IV. Kazetaritza (B)* (ed.: Piarres Xarriton). Donostia, 1992.
- JPMendiburu: MENDIBURU, Jean Pierre (Heleta 1948-). *Ene bertsuen feiria*. Donostia, 2007.
- Karrika: KARRIKA, Beñat (Armendaritze 1918-). *Armendaritze haur begiez*. Tolosa, 1990.
- Larz
 — *Idaz: Piarres Larzabalen idazlanak (7 llib.)* (ed.: Piarres Xarriton). Donostia, 1991-1998.
 — *Mendi: Nere mendixkatik*. Donibane Lohizune, 1978.
- Leon
 — *Alegia: Alegia deus ez* (ed.: Elena Touyarou-Phagaburu). Donostia, 1993.
- Lf
 — *Eihera: Historio-misterio edo eiherazainaren ipui hautatuak* (ed.: Jean Baptiste Orpustan). Baiona-Donostia, 1990.
 — *Hauta: Kazetari-lan hautatuak* (ed.: Pako Sudupe). Donostia, 2002.
 — *Idek: Idek eta zabal gogo-bihotzak*. Baiona, 1971.
 — *Nafar: Nafar lapurtar idazle aipatuak*. Donostia, 2001.
- Luku: LUKU, Antton (San Frantzisko 1959-).
 — *Iban: Antzerkiaren azterketa*, in *Don Iban eta Ibai Gorri*, Gillaume Irigoien. Donostia, 1991.
- Mde
 — *Artikuluak: Obra osoa I* (ed.: Luis Haranburu-Altuna). Alegia, 1999.
- Mendiage: MENDIAGE, Jose (Aldude 1845 - Montevideo 1937). *Jose Mendiage (1845-1937) Haren bizia eta haren kantuak* (ed.: Piarres Xarriton). Donostia, 1992.
- Orpus: ORPUSTAN, Jean Baptiste (Ortzaize 1934-).
 — *Flaub: Maitasunaren ikasten*. Gustave Flaubert (itz.: Jean Baptiste Orpustan). Baiona, 2006.
- Panpilli: ZUBIRIA, Jean Pierre («Panpilli») (Senpere 1902-Baiona 1992). *Panpilli Senpertarra bertso kantari*. Baiona, 1992.
- Phantzart: *Phantzart*. Jakes Oihenarte (ed.: Iñaki Mozos). Iruñea, 1982.
- Peillen
 — *Biziaren: Biziaren hiztegiak*. Bilbo, 2008.
 — *Itzal: Itzal gorria*. Zarautz, 1972.
- SoEg
 — *ESines: Ene sinestea*. Zarautz, 1978.
- Soube: SOUBELET, Dominique (Hazparne 1897 - Hiriburu 1970).
 — *Petaïn: Petaïn*. Toulouse, 1941.
 — *Fatima: Fatimako Ama Birjina*. Bordeaux, 1945.
 — *Jesus: Jesus*. Vienne, 1969.
- Trounday: TROUNDAY, Piarres (Ortzaize ????-).

- *Balitzane: Balitzane*. Baiona, 2008.
- Xanpun: SEIN, Manuel («Xanpun») (Senpere 1928-Donibane Lohizune 2002). *Xanpun bertsularia* (ed.: Joxemari Iriondo). Donostia, 2006.
- XArb: ARBELBIDE, Xipri (Heleta 1934-).
  - *Xuri: Xuri-gorriak*. Donostia, 2007.
- Xarri: XARRITON, Piarres (Hazparne 1921-).
- XIr: IRIGARAY, Xan (???-).
  - *Amazon: Amazonen deia*. Baigorri, 1992.
  - *Itzala: Itzala barnean*. Baiona, 1992.
- Zby
  - *ArtzainBeltxa: Artzain beltxaren neurtitzak* (ed.: Henri Duhau). Bilbo, 2008.